

„Užitočnejšie ako tvrdo pracovať je tvorivo myslieť“ ^(šh)

Vážení čitatelia,

keď som sa podujal na napísanie editoriálu, myslel som, že budem môcť konštatovať zlepšenie stavu v školstve v porovnaní s tým, o čom som písal pred dvoma rokmi (Duševné vlastníctvo č. 3/2009).

Vtedy som sa zamýšľal aj nad tým, koľko zla môže narobiť jedna krátka vetička, ktorú neraz (a zväčša neuvážene) používajú rodičia aj učitelia: „Daj pokoj a nevymýšľaj.“ Pred časom som navrhol, aby sme deti (žiakov) vychovávali k tvorivosti už dvadsať rokov pred narodením – výchovou ich rodičov. Upozornil som na to, že sme už zmeškali minimálne tých spomínaných dvadsať rokov.

Posledné dni prázdnin, keď rozhlas, televízia aj noviny každodenne prinášali nové a nové správy o učiteľoch a školstve, dali jasne najavo, že problémov je asi oveľa viac, ako sme doteraz vnímali.

Skôr, ako sa budeme v stručnosti venovať medializovaným problémom, dovoľte mi zaspomínať na situáciu spred skoro troch desaťročí. Spomeniem ju preto, lebo si myslím, že charakterizuje jeden z hlavných problémov vzťahu učiteľ – žiak alebo škola – život.

V bratislavskom Dome techniky sa vtedy plánovite a pravidelne stretávali ľudia z rôznych oblastí, ktorých zaujímal rozvoj tvorivosti. Hostom jedného takého stretnutia som bol ja, ako vynálezca, konštruktér, publicista. Potom, čo som v úvode môjho vystúpenia spomenul, že som bol zlým žiakom (z hľadiska niektorých známk, nie správania), jedna učiteľka poslala preč svojich žiakov. Vtedy poprosil o slovo najstarší účastník besedy a spýtal sa jej, prečo poslala žiakov preč. Učiteľka nahnevane odpovedala, že žiakov tam zobrala na stretnutie s významným tvorivým človekom a nie s nejakým zlým žiakom. Starý pán (súdrh z ministerstva školstva) jej tiež ostro „naložil“: „Bolo by už načase, aby ste si vy učitelia prestali myslieť, že vaši žiaci budú v živote úspešní alebo neúspešní iba podľa toho, ako ich oznámujete. Je veľa takých, ktorých zlé známky poznačili na celý život... Našťastie sa nájdu aj takí, ktorí zo seba túto karmu strasú a v živote dokážu oveľa viac ako bifľoši, jednotkári.“

Ako školstvo odvtedy pokročilo?

Keď píšem tieto riadky, učitelia podpisujú petíciu. Tisíce z nich sa chystali manifestovať. Prekvapili asi aj sami seba, keď sa ich cez prázdniny na námestiach zišlo iba pár desiatok; počas vyučovacieho dňa ich tam už boli tisíce.

Pár autentických postrehov celkom zdola.

Na otázku: „Máte na škole internet?“ jedna pani riaditeľka odpovedala: „Máme, ale zatiaľ je aj s interaktívnou tabuľou zatvorený v sklade, lebo chceme prijať učiteľku, ktorá to bude vedieť obsluhovať.“

Názor inej pani učiteľky s dlhoročnými skúsenosťami: „Učiteľ nesmie priznať, že niečo nevie! Stratil by tak autoritu.“

Vtip, ktorý nedávno hovorila skúsenejšia slovenčinárka tej začínajúcej: „Vieš, ako je množné číslo od slova žiak? ... Banda jedna lenivá.“

Aká je realita?

Je (vraj?) aj škola, kde žiaci namiesto splachovacích WC majú iba latríny. Sú školy, kde im zateká strecha a nemajú peniaze na opravu.

Na iných školách sa cez prázdniny urobili také úpravy a opravy, že ich učitelia ťažko spoznávajú.

Tak, ako v predošlých rokoch, aj na začiatku tohto školského roka budú chýbať niektoré učebnice.

K problémom s učebnicami si dovoľím prizvať na pomoc J. A. Komenského s názorom: „S pomocou kníh sa mnohí stávajú učenými i mimo školy. Bez kníh potom nebýva učený nikto ani v škole.“

Pokiaľ ide o učebnice, mnohí sa tešili na rozbehnutie projektu Pláneta vedomostí. Ten však nebude od septembra zavedený.

Myslím, že minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Eugen Jurzyca to nemal ľahké, keď si pripravoval príhovor k začiatku nastávajúceho školského roka. Z jeho príhovoru ma upútalo, že: „Slovenské základné školstvo dlhodobo vychádza z medzinárodných porovnaní ako dobré.“ Zaujímavá je tiež úvaha: „... že žiadna krajina nedosahuje našu úroveň za menej peňazí, inými slovami, základné školy sú efektívne.“ (To by iste potešilo, keby išlo o hodnotenie výrobných podnikov.) Dúfajme, že niekomu (ne)zodpovednému nenapadne pokračovať v tejto logickej úvahe a zvýšiť efektívnosť školstva znížením plátov učiteľov.

Mne v prejave chýbala aspoň zmienka o rozvoji tvorivého myslenia. Slovíčka „tvorivosť“ alebo „kreativita“ som tam hľadal zbytočne.

Rád by som uveril, že aj napriek mnohým problémom sa pod vedením ministerstva podarí vytvárať podmienky na: „...zvysovanie čitateľskej gramotnosti, debyrokratizáciu školstva, podporu predškolskej prípravy, odbúravanie formalizmu v kontinuálnom vzdelávaní či na znižovanie demotivačných prvkov v systéme odmeňovania učiteľov“; ako to v závere svojho prejavu konštatoval pán minister.

Ja by som bol najradšej, keby si učitelia zobrali k srdcu slová učiteľa národov J. A. Komenského: „Začiatkom a koncom našej didaktiky nech je – hľadať a nachádzať spôsob, podľa ktorého by učitelia menej učili, ale žiaci sa viac naučili, aby bolo v školách menej zhonu, nechuti a márnej práce, no viac voľného času, potešenia a zaručeného úspechu ...“

Možno ešte drobná poznámka pre učiteľov: Dajte si pozor pri tvorbe priprav na vyučovanie, lebo medzi slovíčkami „tvoriť“ a „spotvoriť“ je malý gramatický, ale veľký sémantický rozdiel.

Ing. Štefan Holakovský
vynálezca, patentový zástupca